

Annotation. The paper analyzes the basic scheme used during the study course "Pedagogy and Psychology of High School" students of Master of the Faculty of Physical Education of Chernihiv National Pedagogical University named after Taras Shevchenko. The questions of theoretical and methodological training to work as a teacher of higher education. **Key words:** pedagogy, psychology, teacher, basic scheme.

ПРОНІКОВ О.К.,
Національний педагогічний університет
імені Т.Г.Шевченка,
м. Чернігів

УДК 37.091.12:796 (043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 50-60 РР. ХХ СТ.**

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти поставили нові вимоги до методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України у ХХІ ст. Вона має бути різноманітною, нести гуманістичні цінності, використовувати нові технології навчання, бути всеохоплюючою та інформатизаційною, забезпечувати саморозвиток особистості. Однією з умов здійснення цих завдань є використання досвіду організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах Української РСР у 50 – 60 рр. ХХ ст.

Аналіз досліджень та публікацій. В історико-педагогічній літературі є публікації в яких розглядаються окремі проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України у 50 – 60 рр. ХХ ст. Нами вперше робиться спроба у певній системі проаналізувати організацію цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Зростання контингенту учнів загострило проблему забезпечення загальноосвітніх шкіл Української РСР учителями, і, зокрема, фізичної культури. Згідно з поданими республікою до Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР пропозиціями, в серпні 1965 р. для вищих педагогічних навчальних закладів УРСР було встановлено план прийому в загальному обсязі 836,5 тис., в тому числі на денні відділи – 370,3 тис. (Див. табл. 1.1) [3, 16, 18].

Таблиця 1.1

Завдання прийому до педагогічних ВНЗ УРСР на 1965 рік

Республіка	Всього	в тому числі – за формою навчання					
		денна	%	вечірня	%	заочна	%
УРСР	122630	52990	43	20540	17	49100	40

Важливо зазначити, що у другій половині 60-х років ХХ століття в системі освіти Української РСР відбувалися серйозні кількісні та якісні зміни. На початок 1965-1966 навчального року в республіці працювало 35405 загальноосвітніх, 682 середні спеціальних навчальних заклади, 132 вищих навчальних заклади, 754 професійно-технічних училища [3, 148]. Тривав процес укрупнення педагогічних закладів і реорганізації інститутів, які не мали належної матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу. У зв'язку з ліквідацією вчительських інститутів мережа педагогічних навчальних закладів СРСР до 1970 р. скоротилася на 148 одиниць у порівнянні з 1945 р. і на 40 – з 1960 р. [6, 117].

Аналіз архівних документів дозволяє стверджувати про пошук створення оптимальної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Так, наказом Міністра вищої і середньої спеціальної освіти СРСР в 1965 році було поставлено завдання обґрунтувати темпи зростання кількості спеціалістів з вищою і середньою спеціальною освітою в Українській РСР на 1966-1970 н.р., враховуючи: раціональне співвідношення у підготовці спеціалістів з відривом та без відриву від виробництва; заходи з підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою та середньою спеціальною освітою та пропозиції щодо розширення спеціалізацій; раціональне розміщення підготовки спеціалістів за економічними районами та укріплення матеріально-технічної бази вузів [3, 20-21].

Таким чином, починаючи з 1965 р. в країні істотно змінюється співвідношення педагогічних працівників, підготовлених за різними формами навчання на основі надання переваги денній формі навчання.

Безперечним є той факт, що на розвиток методичної підготовки фахівців фізичного виховання позитивно вплинуло прийняття Постанови Міністерства освіти УРСР про «Стан та заходи по покращенню підготовки учителів для загальноосвітніх шкіл УРСР» (1965 р.). Аналіз цього документу засвідчує, що для вдосконалення якості підготовки майбутніх учителів пропонувалися такі заходи:

- перегляд мережі факультетів фізичного виховання з метою їх укріплення та раціонального розміщення;
- удосконалення навчальних планів, встановлення оптимального співвідношення між профільючими і непрофільними дисциплінами;
- налагодження педагогічної практики студентів, скорочення терміну її проведення у зв'язку з тим, що випускники діставали дипломи лише після 1 року практичної роботи в школі [3, 28, 30].

Даний перелік засвідчує спробу врівноваження когнітивного та діяльнісного компонентів досліджуваного напрямку підготовки.

Конкурсний набір на факультети фізичного виховання у 1965 році становить 3,6 заяв на 1 місце Крім того, за архівними джерелами, кадровий склад викладачів у 32 педагогічних інститутах на 1 вересня 1965 року був таким: 25 – доктори наук, 1106 – кандидати наук, усього – 4646 [3, 22]. Якісні зміни кадрового складу викладачів за 1961-1965 рр. представлено в таблиці 1.2 [3, 23].

Таблиця 1.2

**Зміни кадрового складу викладачів педагогічних ВНЗ УРСР
(1961-1965 рр.)**

	1961 р.	1962 р.	1963 р.	1964 р.	1965 р.
Всього викладачів	3051	3644	4174	4387	4646
У т.ч. - докторів	16	22	24	26	25
кандидатів	834	877	969	1018	1106
Всього викладачів з наук. ступен. і зван.	856	947	1015	1069	1153
У % до загальної кількості викладачів	28	26	24,3	24,4	24,8

Аналіз статистичних даних, наведених у таблиці, переконує в поступовому зростанні кількості викладачів з науковими ступенями та званнями, що, безперечно, позитивно впливало на рівень фахової підготовки вчителів взагалі і фізичного виховання зокрема.

Навчальна робота на факультетах фізичного виховання в педагогічних інститутах проводилася відповідно до програми з фізичної культури та інструктивного листа Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР № 11-12 від 10.02.1960 р. Проте за вимогами часу потрібно було оновити програми та навчально-методичні розробки.

Новим поштовхом щодо покращення навчальної та виховної роботи з учнями в школі було затвердження ЦК КПРС і Радою Міністрів СРСР у серпні 1966 р. постанови «Про заходи подальшого розвитку фізичної культури і спорту». У цьому документі надавався аналіз організації та результатів роботи з фізичного виховання школярів, вказувалось на недоліки з питань організації уроків фізичного виховання і виховної роботи з учнями, підготовки майбутніх учителів фізичної культури [5].

Наказом Міністерства освіти УРСР за № 184 від 12 липня 1966 року факультет фізичного виховання було відкрито у Чернігівському державному педагогічному інституті ім. Т.Г.Шевченка та організована підготовка учителів фізичної культури. Відкриття факультету фізичного виховання стало важливою подією для освітан північного регіону України.

У 1966 році підготовку майбутніх учителів фізичної культури здійснювали 10 факультетів. Починаючи з 1967-1968 навчального року. такі факультети було відкрито в Запорізькому і Луцькому педагогічних інститутах.

Випуск спеціалістів з фізичного виховання за ці роки збільшився удвічі: з 992 осіб у 1966 році до 1800-2000 осіб у 1970 році. У результаті в Закарпатській, Ворошиловградській, Миколаївській, Львівській, Харківській областях, а також у містах Києві та Севастополі всі загальноосвітні та восьмирічні школи були укомплектовані учителями з вищою та середньою спеціальною освітою [7, 7].

У 1965-1966 н.р. у 32 педагогічних інститутах на штатних посадах працювало 450 викладачів фізичної культури, серед яких 15 кандидатів педагогічних наук. В архівні матеріали свідчать, що більшість викладачів мали добру теоретичну і практичну підготовку, проводили заняття зі студентами на належному науковому та методичному рівні [7,56]. Для них з метою підвищення ідейно-теоретичного та професійного рівня було організовано постійно діючі науково-методичні семінари, проводилися відвідування відкритих занять з подальшим аналізом, перегляд науково-методичної літератури з метою покращення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до обласних, республіканських, всесоюзних і міжнародних спортивних змагань.

Для проведення практичних занять в інститутах створювалися окремі відділи: підготовчий, спортивного удосконалення, спеціальний. Під час проведення практичних занять, особливо на відділах спортивного удосконалення, викладачі факультетів фізичного виховання спрямовували зусилля майбутніх учителів фізичної культури на оволодіння технікою вправ, ознайомлення їх з методами навчання та тренування [7, 57]. Все це сприяло кращому засвоєнню програмового матеріалу, поглибленню знань студентів, прищепленню їм навичок спортивно-масової роботи з дітьми у школі, піонерському таборі тощо.

Серед позитивних паростків вітчизняного досвіду підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначалися:

- організація спортивно-масової та навчальної роботи в Житомирському, Кам'янець-Подільському, Ровенському, Херсонському, Харківському педагогічних інститутах;
- педагогізація навчального процесу: в курсах, що викладалися на факультетах фізичного виховання, значне місце відводилося методичній спрямованості занять, що сприяло засвоєнню майбутніми учителями фізичної культури техніки фізичних вправ та оволодінню ними навичками навчання цим вправам школярів різних вікових груп;
- цікаві «знахідки» організації навчально-методичної та виховної роботи зі студентами у ВНЗ [7, 59].

Так, наприклад, в Чернігівському педагогічному інституті ім. Т.Г.Шевченка у 1966 – 1967 навчальному році було вперше в Україні за підтримки та сприяння ректора інституту професора В.М.Костарчука при кафедрі педагогіки і психології створено кафедру педагогічної майстерності. Одним з головних завдань цієї

кафедри було методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в школі. До складу кафедри увійшли як викладачі інституту, так і провідні учителі-методисти шкіл міста, які мали чималий досвід організації виховної роботи з учнями. Очолювала кафедру кандидат педагогічних наук, доцент В.Д.Пронікова. Саме в цей період було закладено чимало цікавих традицій в інституті щодо підготовки майбутніх учителів до проведення виховних заходів з учнями. Так, наприклад, в інституті, в тому числі і на факультеті фізичного виховання, для студентів читалися спекурси: «Педагогічна майстерність» (24 години) та «Організація виховної роботи в піонерських таборах» (18 годин). Програма цих курсів передбачала як теоретичні, так і практичні заняття. Заключним етапом підготовки було проведення в середині травня місяця, напередодні дня народження піонерської організації, трьох денного збору. Два з них проводилися у піонерському таборі «Супутник», який був розташований в одному із мальовничих місць Чернігова. Під час збору студенти звітували про свою практичну підготовку. Зокрема, кожен з них повинен був продемонструвати свої знання та вміння креативно організувати проведення конкурсів, змагань, танцювати, співати, декламувати вірші, розпалювати вогнище, тощо. Особливість підготовки майбутніх учителів фізичної культури полягала в тому, що вони готувалися до проведення та організації роботи з військово-патріотичного виховання з учнями, спортивних змагань, зокрема гри «Зарниця». Ця традиція існувала в інституті до 1990 року. [10, 16, 36].

В Одеському педагогічному інституті велика увага приділялась методичній озброєності студентів для роботи у школі. На лекціях викладачі висвітлювали такі важливі питання, як: попередження спортивного травматизму, роль фізичної культури і фізичних вправ у розвитку дитини, методика проведення коригувальних вправ. Факультет фізичного виховання підтримував зв'язки зі школами міста й області, на його базі проводився постійно діючий семінар по підвищенню кваліфікації вчителів фізичного виховання [8, 69].

Кафедри факультету фізичного виховання Кіровоградського інституту спрямовували свою діяльність на покращення якості професійної підготовки студентів; при проведенні практичних занять з легкої атлетики, гімнастики, спортивних ігор, музично-ритмічного виховання більшої уваги приділяли методиці навчання фізичним вправам.

Аналіз річних звітів про роботу педагогічних інститутів і, зокрема факультетів фізичного виховання, дозволяє зробити висновок про інтенсивний пошук колективами вищих навчальних закладів України шляхів удосконалення організації навчально-виховного процесу. Цьому сприяло запровадження різноманітних форм, серед яких:

- залучення спеціальними кафедрами випускників факультетів до спільного написання статей та методичних розробок і підготовка їх до друку;

- надання викладачами вузу систематичної методичної допомоги студентам та молодим вчителям [1, 85].

Дані зрушення, безперечно, впливали на підвищення загального рівня фахово-методичної підготовки майбутніх педагогічних кадрів з фізичної культури.

Крім того, на факультетах фізичного виховання було актуальним питання про створення необхідних умов для самостійної роботи студентів. Серед заходів пропонувалося: виділення окремих днів, призначених для самостійної роботи, забезпечення необхідною навчально-методичною літературою, формування навичок самоосвіти [1, 85; 55-56].

Однак не обходилися без недоліків методичної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах. З метою їх усунення особливу увагу – за даними річних звітів інститутів, необхідно було звернути на проходження студентами педагогічної практики [1, 137-138].

У 1965 році Міністерством освіти України було затверджено Інструкцію «Про організацію і проведення педагогічної практики студентів педагогічних інститутів», яка складалася з чотирьох розділів: завдання, види, організація, керівництво [9, 60-75]. У документі було чітко визначено терміни проведення навчальних практик та обов'язкові виступи студентів на звітних конференціях з метою узагальнення особистісного досвіду роботи. Це означає, що починаючи з 1965 року діяльнісний чинник досліджуваного напрямку підготовки майбутніх учителів фізичної культури виступає на рівні оцінювального критерію у діалектичній єдності теорії з практикою. Заліки та екзамени, проведені на факультетах фізичного виховання педагогічних інститутів України, показали добру теоретичну і практичну підготовку студентів. Проте, Головами Державних екзаменаційних комісій було відмічено ряд недоліків. Зокрема, в деяких педагогічних інститутах студенти факультетів фізичного виховання недостатньо засвоїли окремі теми та розділи програми, поверхово ознайомилися з питаннями організації й проведення уроку, слабо орієнтувалися у шкільних програмах з фізичної культури, використанні лікарської фізкультури й засобів спортивного тренування [2, 61].

В архівних документах знаходимо пропозиції щодо покращення професійної, методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури:

- 1) необхідно підвищити вимоги до вступників на факультети фізичного виховання, оскільки доволі часто керівництво ВНЗ звертало увагу, в першу чергу, на спортивні досягнення абітурієнтів і, відповідно, менше уваги – на їх моральні якості та здібності до педагогічної діяльності;

- 2) у плані науково-дослідної та методичної роботи кафедр факультетів фізичного виховання передбачати вивчення актуальних питань з організації і методики навчальної, позакласної та позашкільної роботи з учнями;

- 3) при наявності наукових кадрів на факультетах фізичного виховання створити галузеві лабораторії для проведення науково-дослідної роботи з питань фізичного виховання школярів, озброїти студентів всіх факультетів педагогічних інститутів знаннями й навичками організації спортивно-масової роботи з учнями [2, 63].

Це дає нам підстави стверджувати, що розвиток методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах колишнього СРСР відбувався здебільшого екстенсивним шляхом.

Аналіз наукових публікацій аналізованого періоду дозволяє зробити висновок, що найбільш ефективними методами та засобами підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури було визнано:

- 1) вивчення досвіду роботи передових вчителів (роботи шкільних методичних об'єднань, педагогічних рад і нарад школи, науково-практичних конференцій та семінарів);
- 2) вивчення спеціальної літератури (методичної, педагогічної, психологічної тощо);
- 3) повсякденний аналіз своєї діяльності (ведення щоденників спостережень та записів з аналізом успіхів та невдач тощо).

Отже, вже в другій половині 60-х - початку 70-х років ХХ століття науковці, дослідники, учителі-практики приділяли велику увагу розвитку діяльній та особистій складових методичної підготовки майбутніх педагогів і, зокрема, їх підготовці до організації проведення навчальної та виховної роботи..

Протягом 1966 року ЦК КПРС та Радою Міністрів СРСР приймається ціла низка постанов та розпоряджень з метою «покращення» та «удосконалення» підготовки спеціалістів з вищою і середньою освітою. Так, згідно з Постановою № 729 від 03.09.1966 р. «Про заходи покращення підготовки спеціалістів та удосконалення керівництва вищою та середньою спеціальною освітою в країні» затверджено перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка спеціалістів на денних, заочних та вечірніх відділах, закріплюється перевага за денною формою навчання [5, 43-44]. Крім того, прийнято Постанову про видачу дипломів про завершення ВНЗ одразу після захисту дипломного проекту або складання Державних екзаменів; затверджено важливий документ – план підготовки наукових кадрів [5, 46, 50-52].

У листопаді 1966 року була прийнята Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи подальшого покращення роботи середньої загальноосвітньої школи», в якій передбачалося: зміцнення матеріально-технічної бази, видання нової методичної літератури та навчальних посібників, реорганізація навчально-виховного процесу шляхом переведення початкової школи на 3-х річний термін навчання, введення факультативних курсів з 7-го класу; встановлено наступність у вивченні основних наук з I по X(XI) класи; було прийнято розгорнутий план на 1967-1970 роки, яким передбачалося подальше вдосконалення системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл, покращення підготовки та перепідготовки кадрів тощо [5, 49].

Основними видами навчальних занять у педагогічних ВНЗ було проголошено лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття, навчальну та виробничу практики, курсові і дипломні проекти, консультації, контрольні роботи, самостійні заняття студентів. Одним із важливих засобів покращення методичної підготовки вчительських кадрів, за архівними джерелами, повинен стати високий науково-методичний рівень усіх форм навчального процесу з методичних дисциплін, посилення уваги до самостійної роботи студентів.

У досліджуваній період Міністерством освіти УРСР було надано право педагогічним інститутам самостійно скорочувати тривалість педагогічної практики на випускних курсах до 10 тижнів і проводити її з 25 серпня по 3 листопада [4, 72]. Такі терміни передбачали участь студентів у серпневих вчительських нарадах та роботу протягом першої навчальної чверті в школі, що можна вважати важливою складовою їхнього професійного та методичного становлення.

Таким чином, у 50-60 рр. ХХ ст. було внесено зміни у зміст та структуру педагогічної практики. Аналіз архівних документів і публікацій у періодичних виданнях цих років дозволяє визначити особливості вітчизняного досвіду організації підготовки учителів фізичної культури:

- традиція збереження школи та класу для студентів, щоб вони могли бачити зростання учнів; пропагуються ідеї повернення до проведення педагогічної практики протягом усього терміну навчання у вузі та закріплення за факультетами базових (зразкових) шкіл запровадження роботи опорних кафедр при вищих педагогічних навчальних закладах, які надавали всебічну допомогу іншим закладам освіти і виступали своєрідним центром узагальнення передового досвіду .
- відпрацювання в школі не менше 3-х років за відповідним направленням Міністерства (або відомства) [4, 17].

Висновки. Аналіз архівних джерел дозволяє зробити висновок про те, що створена у 50 - 60 рр. ХХ ст. система організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах України стала підґрунтям їх професійного вдосконалення.

Література

Центральний державний архів вищих органів влади і управління (м. Київ) Фонд 166 «Міністерство освіти УРСР. Управління вищих і середніх педагогічних навчальних закладів»

1. Оп.2, спр. 2086 «Річні звіти по педінститутах УРСР», 51 арк.
2. Оп.2, спр. 2106 «Звіти голів ДЕК педагогічних інститутів УРСР» 1957 р., 236 арк.
3. Оп.2, спр. 3365 «Доповідні записки, довідки та переписка з Радою Міністрів УРСР, ЦК КПУ з питань роботи педагогічних вузів», 1966 р. 157 арк.
4. Оп.2, спр. 4630 «Директивні вказівки з питань методичної роботи у вузах», 184 арк.
5. Оп.2, спр. 4885 «Постанови та розпорядження ЦК КПРС та РМ СРСР з питань народної освіти 1974 – 1985 рр.», 67 арк.
6. Оп.15, од. зб. 5089 «Річний звіт про роботу Кіровоградського педагогічного інституту за 1965-1966 навчальний рік».
7. Оп.2, спр. 6792 «Доповідні записки МО УРСР до РМ УРСР та ЦК КПУ з питань народної освіти», 226 арк.
8. Оп.15, од. зб. 7460 «Річний звіт про роботу Одеського педагогічного інституту за 1969-1970 навчальний рік».
9. Інструкція про організацію і проведення педагогічної практики студентів стаціонарних відділів педагогічних інститутів / Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1961. - №11. – С. 8-19.

Державний архів Чернігівської області. Фонд Р-608 «Чернігівський державний педагогічний інститут імені Т.Г.Шевченка»

10. Оп.2, спр.447 «Протоколи засідань кафедри педагогіки і психології за 1966-1967 учебный год»

Проніков О.К. Організація підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах Української РСР у 50-60 рр. ХХ ст.

Анотація. У статті аналізується організація підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах Української РСР у 50 -60 рр. ХХ ст. **Ключові слова:** учитель, навчання, виховання, організація підготовки учителя фізичної культури.

Проников А.К. Организация подготовки будущих учителей физической культуры в высших педагогических учебных заведениях Украинской ССР в 50-60 гг. ХХ в.

Аннотация. В статье анализируется организация подготовки будущих учителей физической культуры в высших педагогических учебных заведениях Украинской ССР в 50 -60 гг. ХХ века. **Ключевые слова:** учитель, обучение, воспитание, организация подготовки учителя физической культуры.

Pronikov O. «Organization of training future teachers of physical education in higher educational establishments of Ukraine 50 - 60 Twentieth century».

Annotation. The article discusses and analyzes some of the issues of theoretical and methodological training of physical education teacher to teacher in school with students 50 – 60 Twentieth century. **Key words:** teacher training, education, training of teachers of physical culture teacher.

РАЗДОЛЬСЬКА В.О.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.147:(159+37)

НАВЧВЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ ЯК СУКУПНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ЯВИЩ

Однією з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії і практики вищої школи є організація навчальної взаємодії «викладач-студент». Позитивна взаємодія, що спирається на емоційний потенціал суб'єктів процесу навчання, дозволяє акумулювати пізнавальну активність студентів, суттєво підвищувати рівень мотивації й ефективність процесу навчання загалом. У науковому обігу здебільшого застосовується термін «педагогічна взаємодія», мова йде про взаємну активність педагога й студента в педагогічному процесі та підготовку до неї з боку майбутніх викладачів.

Гуманізація, демократизація та гуманітаризація національної системи вищої освіти, її спрямованість на європейський освітній простір і переорієнтація на гармонійний розвиток особистості студента шляхом ефективного формування пізнавальної діяльності в навчальному процесі вищого навчального закладу потребує певних зв'язків між суб'єктами навчального процесу, теоретико-методологічного переосмислення дидактичної теорії та практики, мети, змісту й методик професійної освіти, наповнення їх особистісним змістом і цінностями майбутньої професійної діяльності, збагачення особистісно-розвивальними та діяльними технологіями навчання. На розв'язання цих завдань спрямовані важливі державні документи: Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти України, – у яких наголошується, що успішна самореалізація молодої людини можлива тільки за наявності її особистої системи знань і цінностей, яка має бути адекватною умовам сьогодення.

Проблема педагогічної взаємодії «викладач-студент» у вищих навчальних закладах представлена багатовекторною. Вона досліджувалася науковцями в різних аспектах. Ідеї організації конструктивної педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі розкрито у працях відомих українських педагогів (Г.Ващенко, А.Макаренко, В.Сухомлинський).

Теоретичні аспекти соціальної та освітньої взаємодії обґрунтовано в дослідженнях провідних науковців: фундаментальні філософські, педагогічні, психологічні ідеї щодо розвитку особистості в діяльності (К.Абульханова-Славська, О.Асмолов, Д.Богоявленська, Л.Виготський, Н.Дем'яненко, В.Кремень, О.Леонтьєв, А.Маслоу); про особистість як активний суб'єкт діяльності та інтелектуального розвитку (К.Абульханова-Славська, Л.Арістова, В.Дружинін, О.Киричук, В.Лозова, В.Паламарчук, С.Рубінштейн, М.Холодна, Т.Шамова); про погляди на людину як на суб'єкт її життєдіяльності (К.Абульханова-Славська, І.Бех, В.Бондар, Н.Ничкало, С.Смірнов, Г.Щукіна); про гуманістичну ідею у вихованні й навчанні про необхідність цілісного підходу до всебічного та гармонійного розвитку особистості (Ш.Амонашвілі, Г.Балл, І.Бех, І.Зязюн, О.Киричук, В.Кремень, В.Сухомлинський). Спеціаліст повинен не просто адаптуватися до стрімких соціальних, економічних, ідеологічних змін, але й уміти аналізувати процеси, що відбуваються, прогнозувати їхній розвиток, накреслювати шляхи подальших перетворень. Однак, недостатньо представленим у теоретико-методологічних визначеннях є феномен навчальної взаємодії «викладач-студент». Залишаються нерозв'язаними такі питання: складові навчальної взаємодії «викладач-студент», місце цієї взаємодії та роль у процесі навчання, вплив форм і методів навчання на організацію навчальної взаємодії «викладач-студент», формування в майбутніх викладачів умінь управляти навчальною взаємодією тощо.

Під педагогічними умовами організації навчальної емоційної взаємодії ми розуміємо сукупність педагогічних явищ (стосунків, засобів тощо), що ймовірно впливають та обумовлюють протікання навчальної емоційної взаємодії й забезпечують викладачеві можливість організації активної навчальної діяльності студентів.